

SOCIETAT I RIQUESA A MATARÓ, 1600-1639

por *Joan Giménez i Blasco*

L'elecció de Mataró com a objecte d'aquest estudi no ha estat pas accidental o casual. La capital del Maresme es veié immersa a les darreries del segle XVII i primers anys del segle XVIII en un procés de creixement econòmic i demogràfic que la convertí en un dels exponents més significatius del que Pierre Vilar ha denominat segon redreçament català.

La vila de Mataró, que durant tota l'Edat Mitjana havia mantingut una situació irrellevant en el context del Principat, esdevingué a finals de la dissetena centúria una població florent i expansiva, amb una notable empena econòmica que la convertí de vila, en una de les ciutats capdavanteres de Catalunya, amb una preeminència en els afers mercantils que suscità els recels de la mateixa capital del Principat.

Les bases d'aquest desenvolupament trobaven suport en una activitat mercantil activa, al voltant del port franc, i amb la comercialització per via marítima de productes agrícoles; particularment vi i aiguardent, que s'introduïen, entre d'altres mercats més propers, fins a Càdis i d'allí fins als mercats atlàntics o americans.

L'haver escollit per a aquest treball el període comprès entre els anys 1600 i 1639 cerca d'analitzar, de manera sincrònica, un moment històric immediatament anterior a la gran expansió de finals de segle amb la intenció de definir l'economia i la societat mataronina en els moments en que s'estan posant les bases de l'expansió posterior. Al mateix temps aquesta cronologia entronca directament amb el període d'atonía medieval, i es converteix en un pont que uneix aquestes dues grans etapes. És, per tant, en un punt estratègic per a l'estudi de la dinàmica econòmica.

Una de les limitacions que han d'afrontar els estudis d'àmbit econòmic és la manca de sèries documentals. Per als treballs realitzats sobre el segle XVIII el cadastre ofereix un important cabal d'informació per al coneixement de les estructures econòmiques i socials.

Manquen en canvi fonts similars per als períodes anteriors, i això constitueix un veritable repte per als investigadors.

Davant d'aquesta dificultat, optarem per realitzar la recerca a partir d'un tipus de documentació no estrictament econòmica, però que aporta valuoses informacions en aquest camp. Aquest document ha estat l'inventari notarial, principalment en la modalitat «post obitum».

Bo i ésser una documentació a bastament emprada a França i Alemanya, no abunden encara al nostre país les recerques a partir d'aquesta base documental. La utilització de l'inventari, és objecte de controvèrsies que no es poden ignorar i que incideixen primordialment en qüestionar la difusió social d'aquesta font, així com la seva fiabilitat.

Per als inventaris catalans, cal resenyar que la nostra legislació feia gairebé obligatòria la seva realització en nombroses ocasions, amb la finalitat de regular la problemàtica successòria. Així, genèricament podem indicar que les vídues i els hereus venien obligats a prendre inventari dels béns del difunt en salvaguarda dels seus propis interessos.

Ens ha confirmat en aquesta interpretació l'existència d'inventaris referits a patrimonis de molt variades gradacions econòmiques.

El treball s'ha realitzat sobre una mostra de dos-cents set inventaris procedents de l'escrivania de la parròquia de Santa Maria de Mataró, que es reparteixen de manera regular en els quaranta anys estudiats.

Enumerarem de forma sintètica els aspectes més significatius que s'han elaborat a partir d'aquesta mostra.

Primerament s'han analitzat les activitats professionals per a obtenir una visió de la importància relativa de les diferents àrees econòmiques. Els resultats de la mostra han indicat un notable predomini dels membres del sector terciari i secundari, respecte de les activitats conegudes com a primàries.

El sector secundari, integrat per l'activitat artesanal, ofereix una notable diferenciació professional, d'entre la que prenen es-

pecial relleu les activitats tèxtils i la indústria del vidre, d'arrelada tradició a Mataró.

En el sector terciari, la major representativitat la tenen les professions vinculades al transport i al comerç: traginers, negociants, mercaders, etc.

El sector primari, menys nòmbros a la mostra, està integrat de manera gairebé exclusiva per pagesos, mentre que la pesca apareix com a activitat molt menys representada.

Una altra de les qüestions que el treball ha tractat d'esbrinar és el nivell de participació dels diferents grups socials a les variables que determinen la riquesa. Per a intentar calcular aquesta riquesa que apareix minuciosament descrita en els inventaris, s'ha procedit a un buidat dels elements susceptibles de quantificació, i que alhora comportessin una clara significació econòmica. Això ha permès l'elaboració d'una sèrie de variables que poden dividir-se en dos grans grups: les que són indicadors estrictament econòmics i les que comporten, a més d'aquesta valoració, una aproximació a determinats components sociològics.

Pel que fa al primer grup, hem considerat la capacitat dels cellers com un indicador valuós en una economia marcada per l'activitat vinícola. L'utilatge, tant l'agrícola com l'artesanal, és un element que permet conèixer el nivell de desenvolupament tècnic de les explotacions agrícoles i la diferenciació existent entre els diferents obradors artesanals. La quantificació del mobiliari, en ésser un element imprescindible a tots els nivells i grups socials, es converteix en un interessant testimoni de l'estratificació dels diferents membres i sectors representats a la mostra.

Pel que fa als elements que a més d'una lectura econòmica en tenen una altra de comportament sociològic, hem estudiat com es reparteixen a la mostra les joies, les pintures, els llibres i les armes. L'estudi d'aquestes variables permet constatar com aquests objectes no es troben pas a l'abast de tota la població, i en canvi com apareixen concentrats en determinats sectors.

L'efectiu localitzat, així com els imports de les rendes percebudes o els capitals cedits en préstec, en les modalitats de censals o violaris, caracteritza l'activitat d'alguns membres de la mostra com a fórmula d'inversió dels excedents monetaris.

Un estudi que ha estat particularment interessant és el de la titularitat de les propietats agrícoles, així com el tipus de conreus a què estaven dedicades.

La propietat agrària no és un element de riquesa en sentit estricte, sinó que a més, es converteix en un factor de creació i acumulació de la mateixa.

La importància dels diferents conreus no és pas homogènia. La vinya apareix en un lloc absolutament capdavanter. Els cereals ocupen un lloc molt secundari i la incidència d'altres tipus d'explotacions és negligible.

La imponent representació de l'activitat vitícola permet suposar un tipus d'economia agrària propera al règim de monocultiu. Això ve confirmat per la migrada representació de les explotacions cerealístiques, que obligava a una dependència dels cereals panificables de procedència forània. Contraposat amb aquest aspecte, la necessitat d'exportació dels excedents vinícoles de Mataró fou una de les preocupacions constants de la vila, i amb tota probabilitat una de les bases de la seva riquesa i desenvolupament.

El coneixement de la distribució social d'aquesta propietat agrícola és ben significatiu. Els membres del sector primari participen majoritàriament en la propietat de les terres destinades a cereals, hermes, i boscoses. En canvi, en estudiar les explotacions vitícoles, el predomini del sector primari s'ha de compartir amb altres grups socio-econòmics.

Percentualment els pagesos posseeixen el 4,9 % de les propietats de la vinya, el sector terciari en controla el 33,3 %, i els membres dels grups manufacturers el 16,6 %. Aquestes dades expresen una tendència generalitzada de tots els sectors econòmics vers aquesta activitat. És també perceptible una correspondència entre «status» econòmic i les propietats posseïdes de vinya. Constatem per tant com els membres més afavorits econòmicament de cada activitat són també els principals propietaris vitícoles. Aquesta correlació és particularment interessant en el cas dels mercaders, negociants i burgesos, que són els membres que mantenen els índexs més elevats de propietat vitícola «per capita».

Basant-nos en les dades obtingudes, deduïm una estructura social de la vila estratificada a l'entorn de dues constants: la funció professional exercida i el nivell de participació a les activitats vitivinícoles. El nivell de participació en aquestes activitats, per la seva generalització, es converteix en un paràmetre de la diferenciació econòmica. La conjuntura econòmica serà particularment favorable a pagesos i membres dels grups mercantils. Mantenen la participació més elevada a totes les variables de riquesa

definides, deixant constància de quines són les activitats més productives.

L'artesanat juga un paper secundari en l'actuació econòmica, amb l'excepció de la vidrieria, manufactura que exporta la seva producció a altres regnes. La participació dels seus membres a les variables de riquesa és molt estratificada, havent-hi tant membres equiparables als nivells més enriquits, com nivells d'evident pobresa.

Les dades obtingudes ens presenten una collectivitat fortament vinculada a la producció i comercialització del fruit de la vinya. Essent aquesta activitat la que generà uns excedents econòmics que possibilitaren el relleu de la vila en tots els ordres a la fi del segle.